

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ

УДК: 372+372.61+155.4+153.7+372.212.3

Соцька О. П.

У статті розглянуто психолого-педагогічні засади художньо-естетичного розвитку дошкільників; розкривається сутність понять «художнє виховання», «творчість», «уява», «художньо-естетична діяльність».

Ключові слова: творчість, креативність, художньо-естетична діяльність.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ДОШКОЛЬНИКОВ

Соцкая Е. П.

В статье рассматриваются психолого-педагогические основы художественно-эстетического развития дошкольников; рассматривается сущность понятий «художественное воспитание», «воображение», «креативность»; раскрывается сущность понятий «творчество», «художественно-эстетическая деятельность».

Ключевые слова: художественное воспитание, творчество, художественно-эстетическая деятельность.

PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL BASES OF ARTISTICALLY-AESTHETIC DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN

Sotskaya L. P.

The article deals with psychological and pedagogical foundations of artistic and aesthetic development of preschool children, the essence of the concepts of «art education», «imagination», «creativity»; reveals the essence of the concepts of «creativity», «artistic and aesthetic activity».

Keywords: art education, creativity, artistic and aesthetic activity.

Національна доктрина розвитку освіти передбачає в одному із своїх розділів:

- розумовий розвиток дітей, розвиток пам'яті, уваги, мислення, уяви, допитливості, захопленя;
- започаткування основ трудового виховання;
- залучення дітей до культури, мистецтва;
- психологічну підготовку дітей до навчання у школі, забезпечення пізнавальної активності, розвиток творчих і художніх здібностей в ігровій та інших видах дитячої діяльності [8, с. 4-9].

У Законі України «Про дошкільну освіту» зосереджена увага на формуванні особистості дитини, розвитку її творчих здібностей, набуття нею соціального досвіду.

У педагогіці поняття «діяльність» визначається як «спосіб буття людини у світі, здатність її вносити в дійсність зміни». Основні компоненти діяльності:

суб'єкт з його потребами: мета, відповідно до якої перетворюється предмет в об'єкт, на який спрямовано діяльність; засіб реалізації мети; результат діяльності. Загальним засобом діяльності є сукупність знарядь праці, створених людьми, - техніка і технологія. Універсальним предметом діяльності є природа й суспільство, а її загальним наслідком – олюднена природа [1, с. 98].

Проблеми художнього виховання та організації різних видів художньо-естетичної діяльності досліджувалися багатьма вченими в різних напрямках. Зокрема, вивчалися: розвиток художньої творчості дітей (Н.Ветлугіна); художній образ у різних видах дитячої творчої діяльності (Н.Ветлугіна, І.Джержинська, В.Єзиков, Т.Казакова, Н.Карпінська, Н.Сакуліна, Л.Фурміна та ін.).

У педагогіці художнє виховання розуміється, як складова естетичного виховання; формування засобами мистецтва естетичного сприймання, розвиток художньо-творчих здібностей людини в різноманітних галузях мистецтва, потреба вносити в життя прекрасне [1, с. 354].

Метою художнього виховання педагогіка висуває процес розвитку інтересу до мистецтва, формування в людини вміння сприймати, розуміти та оцінювати твори мистецтва, естетичної свідомості (смаків, поглядів, потреб) тощо.

Художнє виховання здійснюється в дошкільних закладах двома шляхами: а) шляхом виховання здатності естетично сприймати явища дійсності як безпосередньо в довкіллі, в житті, так і через твори мистецтва; б) шляхом діяльності, пов'язаної з мистецтвом: співи, танці, читання віршів, розповідання казок, ігри-драматизації, малювання, ліплення [11].

Обидва ці шляхи, як зазначала Н.Ветлугіна, тісно пов'язані між собою. Розвиток здатності до художнього сприймання викликав необхідність знайомити дітей з різними видами мистецтва; розвиток здатності до творчої діяльності, яка не можлива без уміння сприймати твори мистецтва, повинно виховуватися з раннього віку.

Так, Н.Ветлугіна, розробила теоретичні позиції дитячої творчості, які розглядала як у зв'язку із «зрілим мистецтвом», так і в сенсі педагогічно зумовленого явища. Сам термін «дитяча творчість» учена використовувала переважно для дітей старшого дошкільного віку. Водночас вона зауважувала, що в дітей 2-5 років виникають передумови до продуктивної творчості, тобто спостерігається «виникнення елементів художньо-образного втілення в малюнок, гри-драматизації, розповіді, пісні» [13, с. 34].

Проблема дитячої художньої творчості впродовж довгого часу була дискусійною. Одні вчені відстоювали думку про те, що джерела творчості сховані у внутрішніх резервах організму, вони є вродженими, передаються у спадковість і виявляються спонтанно. Відтак, процес розвитку творчих здібностей, на думку окремих зарубіжних учених, є некерованим і педагогам не слід втручатися в цей процес. Такого погляду дотримувались А.Бакушинський, К.Венцель та ін.

Низка вчених (Н.Ветлугіна, Л.Виготський, Н.Сакуліна, Є.Фльорина та ін.), навпаки, відстоювали думку щодо необхідності розвитку дитячої творчості під керівництвом педагога дошкільного навчального закладу.

Поняття «творчість» широко використовується у повсякденному житті та в науковій літературі. Проте наявні відсутнє одноставне його визначення. Поняття «творчість» тлумачиться таким чином:

творчість — це діяльність людини, що породжує щось нове, ніколи раніше не існуюче [9, с. 185]; творчість є вищою формою активності та самодіяльності людини [10, с. 215]; творчість — високосвідома діяльність людини, спрямована на створення нових продуктів матеріальної і духовної культури, які мають суспільно-історичну цінність [12, с. 352]; творчість це суто людська діяльність; це не лише створення суспільно значущого продукту, творчістю можна назвати всі ті «відкриття», які людина робить особисто для себе; творчими є майже всі психічні процеси, за винятком, може автоматизованих дій [5, с. 3-10]; творчість — це потреба в самоактуалізації, повній і вільній реалізації своїх здібностей та життєвих можливостей [6].

Аналізуючи наведені визначення, доходимо висновку, що творчість — це людська діяльність, у процесі якої особистість, задовольняючи потреби в реалізації своїх здібностей, створює нові знання, об'єкти, схеми поведінки, робить власні «відкриття». Слід зауважити, що «нове» стосується тільки конкретно взятої людини, захопленої творчим процесом, оскільки не все нове для певної людини є таким для людської культури, накопиченої у результаті суспільно-історичного розвитку людства. Отже, йдеться про відносний характер нового, оскільки воно може мати елементи вже відомого в незвичному поєднанні чи способі використання.

У психолого-педагогічній літературі зазначається, що творчість як складна інтегративна діяльність має свою структуру й включає в себе:

- процеси творчої діяльності (постановка задачі; формулювання задуму; реалізація задуму); продукт творчої діяльності.

Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку безпосередньо пов'язаний із таким психічним процесом, як уява.

Уява - це процес побудови образу продукту діяльності ще до його виникнення, а також створення програми поведінки в тих випадках, коли проблемна ситуація характеризується невизначеністю. Це процес створення людиною образів, об'єктів на основі попереднього досвіду. У психічному житті дитини уява відіграє важливу роль, оскільки в цьому віці вона є особливо рухливою. За правильного розумового виховання уява не відволікає свідомість від дійсності, а допомагає процесу її пізнання. Тому педагог повинен створювати дітям основу для яскравих вражень, виховувати здатність і прагнення до творчих задумів та їх реалізації.

У психології розрізняють *пасивну* та *активну уяву*. *Пасивною* називають уяву, що виникає «сама по собі», без встановлення спеціальної мети [7]. *Активна* уява спрямована на розв'язання певних завдань. Залежно від характеру цих завдань вона поділяється на *репродуктивну* (або *відтворювальну*) і *продуктивну* (або *творчу*).

Репродуктивна уява характеризується тим, що створює образи, які відповідають опису. Коли відтворюються образи об'єктів, для яких важливе значення мають просторові характеристики, йдеться про просторову уяву.

Продуктивна уява, на відміну від відтворювальної, передбачає самостійне створення нових образів, що реалізуються в оригінальних та вартісних продуктах діяльності. Продуктивна уява є невід'ємним елементом творчої діяльності.

Дослідження О. М. Дьяченко свідчать, що уява дитини розвивається поступово, паралельно з накопиченням нею певного досвіду. Всі образи уяви,

якими б чудернацькими вони не були, засновані на тих уявленнях і враженнях, які ми отримуємо в реальному житті. Отже, потенціал уяви залежить від обсягу та різноманітності досвіду. Саме тому уява дитини здебільшого є біднішою за уяву дорослого. У неї життєвий досвід обмеженіший, а отже, є менше матеріалу для фантазії. В житті малока уява виконує іншу функцію, ніж у житті дорослого. За її допомогою діти пізнають навколишній світ і самих себе. Уяву дитини потрібно розвивати з дитинства, і найбільш чутливий, «сенситивний» період для такого розвитку – це дошкільний вік. «Уява, - зазначає О. М. Дьяченко, - це ніби той чутливий музичний інструмент, опанування якого відкриває можливості самовираження, вимагає від дитини знаходження і виконання власних задумів та бажань» [3, с. 3-4].

Таким чином, така людська діяльність, як творчість, неповноцінно реалізується на етапі дошкільного дитинства. Водночас однією з базисних характеристик випускника дошкільного закладу виступає креативність.

«Креативність» (від лат. creation – творення) у дошкільній педагогіці розглядається як характеристика творчого потенціалу особистості. За словником термінів «Дошкільна освіта» «креативність – це рівень творчої обдарованості, здатності до творчості, що складає досить стійку характеристику особистості» [2]. Отже, поняття «творчість» та «креативність» характеризують особистість. Розвиток креативності – один з найдоступніших шляхів для того, щоб малюк, пізнаючи довкілля, зміг самоствердитися, самовиразити себе як особистість. Креативність виявляється в різних видах дитячої діяльності, особливо художньо-естетичній.

Таким чином, художньо-естетичну діяльність дошкільників розуміємо як активну позицію суб'єкта, що спрямована на взаємодію з довкіллям через природу, мистецтво, за допомогою образотворчої діяльності, художньої праці тощо з метою задоволення потреб самовираження свого внутрішнього світу.

Література:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
2. Дошкольное образование: Словарь терминов / Сост. Виноградова Н. А. и др. – М.: Айрис-пресс, 2005. – 400 с.
3. Дьяченко О. М. Пути активизации воображения дошкольников // Вопросы психологии. – 1987. - № 1. – С. 3-4.
4. Коментар до Базового компоненту дошкільної освіти в Україні / Науковий редактор О.Л.Кононко. – К.: Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2003. – 243 с.
5. Кульчицька О.І. Творча обдарованість. Специфіка дитячої обдарованості // Обдарована дитина. – 2001. - №1. – С. 3-10.
6. Маслоу А. Новые рубежи человеческой природы / Под общ. ред. Г. А. Балла и др.: Пер. с англ. – М.: Смысл, 1999. – 424 с.
7. Моляко В. О. Психологічна готовність до творчої праці. – К.: Знання, 1989. – 48 с.
8. Національна доктрина розвитку освіти // Дошкільне виховання. – 2002. - № 7. – С. 4-9.
9. Педагогическая энциклопедия. Гл. ред.: И. А. Каилов, Ф. Н. Петров, т. 4. - М., «Советская энциклопедия», 1968.

10. Психологічна енциклопедія / Авт.-упоряд. О. М. Степанов. – К.: «Академвидав», 2006. – 424 с.

11. Сакулина Н.П., Ветлугина Н.А., Езикеєва В.А., Карпинская Н.С. Художественное воспитание в детском саду. – М.: Учпедгиз, 1954.

12. Философская энциклопедия. Гл. ред. Ф. В. Константинов. - М., Советская энциклопедия, 1970. - Т. 5.

13. Художественное творчество и ребенок/Под ред. Н.А.Ветлугиной. – М.: Педагогика, 1972. – С. 34.

ВИВЧЕННЯ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІН ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДО ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ УЧНІВ

УДК: 378.013+372+613.7+613.711

ББК: 74.58+75.151+51.1

Джури́нський П.Б.

У статті досліджено зміст дисциплін циклу професійної та практичної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності в загальноосвітній школі.

Встановлено, що формування підготовленості майбутнього вчителя до здоров'язбережувальної роботи передбачає інтеграцію змісту основ фізкультурно-оздоровчої роботи у зміст дисциплін професійно-педагогічного циклу і педагогічної практики та спрямовано на формування у студентів системи наукових знань з здоров'язбережувальної діяльності.

Ключові слова: професійна підготовка, практична підготовка, здоров'язбережувальна діяльність, програма, навчальний план, фізкультурно-оздоровча робота.

ИЗУЧЕНИЕ СОДЕРЖАНИЯ ДИСЦИПЛИН ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ И ПРАКТИЧЕСКОЙ ПОДГОТОВЛЕННОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ К ЗДОРОВЬЕСБЕРЕЖЕНИЮ УЧЕНИКОВ

Джури́нский П.Б.

В статье исследовано содержание дисциплин цикла профессиональной и практической подготовленности будущих учителей физической культуры к здоровьесохраняющей профессиональной деятельности в общеобразовательной школе.

Выявлено, что формирование подготовленности будущего учителя к здоровьесохраняющей работе предполагает интеграцию содержания основ физкультурно-оздоровительной работы в содержание дисциплин профессионально-педагогического цикла и педагогической практики и направлено на формирование у студентов системы научных знаний по здоровьесбережению.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, практическая подготовка, здоровьесберегающая деятельность, программа, учебный план, физкультурно-оздоровительная работа.